

برنامه ریزی برای دوره نوجوانی در آموزش و پرورش

نویسنده: صفی الله ملکی - کارشناس ارشد امور فرهنگی

از نظر روانشناسان، دوره نوجوانی از سن ۱۲ تا ۱۸ سالگی می باشد. البته در اذهان عمومی سنین ۱۲ تا ۱۵ سالگی دوره راهنمایی تحصیلی مطرح است. براساس تحقیقات موجود میانگین سن بلوغ برای دختران ۵/۱۲ تا ۵/۱۴ سالگی و برای پسران ۱۴ تا ۱۵ سالگی می باشد. البته عواملی از قبیل وراثت، خانواده، وضعیت جسمانی، آب و هوا، تغذیه، فرهنگ ها، حتی بهره هوشی در زودرسی بلوغ موثر هستند. مهمترین وظیفه مربیان در تعلیم و تربیت، شناخت خصایص و ویژگی های نوجوانان در دوران مذکور می باشد.

ویژگی ها و خصایص رشد و تکاملی نوجوان

۱. از لحاظ بدنی

وزن به سرعت افزایش می یابد، تغییرات بدنی و فیزیولوژیک کاملاً آشکار و محسوس می شود، در نتیجه ظهور تغییرات بدنی و فیزیولوژیک، اضطراب حرکتی پیدا می شود، اشتهاى غذایی زیاد در نوجوان پیدا می شود، خصایص جنسی به سرعت رشد و نمو می کنند و دختران حدود دو سال زودتر از پسران علائم بلوغ نشان می دهند، گاهی برای مدتی کیفیت کار غدد نامتعادل می شود، رشد و نمو استخوان بندی تقریباً کامل می شود و بلندی قد و قامت به حداکثرش می رسد، هماهنگی عضلانی بهتر می شود، قلب در آغاز نوجوانی به سرعت رشد می کند.

۲. از لحاظ شناختی (ذهنی)

نوجوان آرمان ها و ایده آل های عالی را دنبال می کند و دارای هدف های شخصی و اجتماعی می شود، قدرت تشخیص و تمییز در نوجوان افزایش می یابد، به موضوع ها و مسائل اخلاقی، فلسفی و دینی علاقه مند می شود و در بعضی از نوجوانان یک نوع شک دینی پیدا می شود، نوجوان گاهی با والدینش به مجادله و مناقشه می پردازد و نمی خواهد عقاید آنها را بپذیرد، ذهن نوجوان به علت مشکلات روانی، که از خصایص طبیعی این مرحله می باشد، همیشه مشغول است و نمی تواند راه حل روشنی برای آنها پیدا کند، نوجوان بیشتر در جهان تخیل زندگی می کند، استعدادهای خاص هنری ظاهر می شوند، نوجوان کارهایی را شروع می کند ولی همیشه آنها را تا پایان ادامه نمی دهد و ناتمام می گذارد، رغبت های شغلی در نوجوان ظاهر می شوند و او به تشخیص و انتخاب بین مشاغل گوناگون می اندیشد و با همگنانش مشورت می کند، دایره شناخت و تجارب نوجوان افزایش می یابد.

۳. از لحاظ عاطفی

نوجوان به جاذب و جالب بودن وضع ظاهریش بسیار علاقه مند است، بی ثباتی عاطفی دارد و خود را (همه چیز دان) یا به اصطلاح (علامه دهر) می پندارد، تغییرات ظاهری بدنی و فیزیولوژیک، موجب احساس شرم در نوجوان می شود، از مورد استهزای دوستان قرار گرفتن نگران است و می ترسد، برای استقلال و اتکای به خود می کوشد، به مطالعه و گوش کردن به رادیو و تماشای فیلم تمایل بیشتری دارد، به افرادی که او را دوست دارند و احترام می گذارند بیشتر اظهار علاقه می کند، تقریباً از همه چیز انتقاد می کند، هرگونه توهین و سرزنش باعث ناراحتی های

عاطفی نوجوان می شود، نوجوان به سرعت متاثر می شود و برای اظهار تاثیرش به کارهایی اقدام می کند، لیکن بزودی پشیمان می شود و در صحت کارها یا اقدام هایش تردید می کند و به سرزنش خویشتن می پردازد، وقتی عصبانی و خشمگین می شود در گوشه ای می نشیند و به گفتگوی درونی و گاهی گریه متوسل می شود.

۴. از لحاظ اجتماعی

قهرمان پرور است و با یک نفر بزرگسال که بیشتر مورد تمجید و ستایش مردم است، همانندسازی می کند، به پذیرفته شدن در گروه های اجتماعی بسیار علاقه مند است، به مستقل شدن از خانواده اش تمایل نشان می دهد و این نخستین گام او برای زندگی بزرگسالی است، به پذیرش مسئولیت گروهی و شرکت در فعالیت های جمعی و اکنش مساعد نشان می دهد، نوجوان می کوشد مقام و منزلت خاصی بین دوستان و همسالانش کسب کند، رفتار و خصایل اجتماعی او ظاهر می شوند، علیه بعضی از آداب و رسوم اجتماعی قیام می کند و از این کارش لذت می برد، دوست دارد که بیشتر اوقات خود را با همسالانش بگذراند.

نیازهای نوجوانان

۱- نیاز به محبت (از طرف اطرافیان) ۲- نیاز به تعلق خاطر (به گروه ها) ۳- نیاز به موفقیت (در زندگی و تحصیل) ۴- نیاز به پذیرفته شدن (احساس ارزشمندی)

مشکلات جوانان

اول مشکلات بدنی شامل: احساس خستگی، عدم تناسب اندام، محرومیت از خواب، ظهور تمایلات جنسی و چگونگی ارضای آن.

دوم مشکلات شخصیتی شامل: احساس حقارت و کمرویی، عصبانیت فوری، نگرانی از عدم پذیرفتگی، هیجان افراطی.

سوم مشکلات خانوادگی شامل: احساس تنهایی، مشاجره با اعضای خانواده، محدودیت آزادی، احساس فاصله زیاد با والدین و فقدان افراد صمیمی برای بازگو کردن مشکلات.

چهارم مشکلات اجتماعی شامل: ترس از قبول مسئولیت، ترس از همانند سازی، احساس نگرانی از عدم موفقیت، ناشی گری در برقراری روابط اجتماعی.

پنجم مشکلات دینی و اخلاقی شامل: ترس از مرگ، تردید در اعتقادات دینی، علاقه مندی به کسب اطلاعات دینی، نداشتن معیار صحیح برای الگوبرداری.

ششم مشکلات مدرسه ای شامل: ترس از سرزنش و تنبیه معلمان، ناتوانی در تمرکز حواس، ترس از امتحان، تنفر از بعضی از معلمان و دروس.

هفتم مشکلات انتخاب شغل شامل: نگرانی از موفقیت آینده شغلی، ناتوانی در تشخیص شغل مناسب، نگرانی از درآمد برای زندگی آتی.

توجه به چند نکته در حل مشکلات نوجوانان:

۱. مسئله نوجوانان یک مسئله ریاضی نیست که با یک فرمول حل شود.
۲. طرح مسئله نوجوانان نباید طوری وانمود شود که احساس کنند یک بیماری وحشتناک و خطرناک دارند.
۳. نخستین مسئول حل مسئله خود نوجوان است. وظیفه والدین و معلمان راهنمایی و هدایت اوست.

وظایف آموزش و پرورش (با عنایت به تفکیک جنسیت):

۱- برنامه ریزی آموزشی و تربیتی متناسب با ویژگی های بدنی، عاطفی، شناختی و اجتماعی نوجوانان دختر و پسر.

۲- ایجاد زمینه های مساعد تعامل با خانواده ها با آموزش اولیا (مادران و پدران).

۳- غنی سازی اوقات فراغت نوجوانان با عنایت به استعداد و علاقه دختران و پسران.

۴- توسعه فعالیت های پژوهشی و تحقیقات در مدارس متناسب با ظرفیت های فکری و ... دختران و پسران.

منابع و مآخذ:

۱. شعاری نژاد، علی اکبر، نقش فعالیت های فوق در تربیت نوجوانان، انتشار اطلاعات
۲. نوابی نژاد، شکوه، سه گفتار درباره راهنمایی و تربیت فرزندان، انتشارات انجمن اولیا و مربیان
۳. کاردان، علی محمدی، مراحل تربیت، انتشارات دانشگاه تهران
۴. لطف آبادی، روانشناس درمان بلوغ، انتشارات سازمان ملی جوانان

منبع: روزنامه رسالت